

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ
ΤΟΥ ΤΖΙΟΥΖΕΠΠΕ ΟΥΝΓΚΑΡΕΤΤΙ*

Ο ΤΖΙΟΥΖΕΠΠΕ ΟΥΝΓΚΑΡΕΤΤΙ θεωρείται ανανεωτής του ιταλικού ποιητικού λόγου, αν και όχι μονάχα αυτού, και θεμελιωτής της νεότερης ιταλικής ποίησης. Η κύρια συνεισφορά του στη λογοτεχνία της χώρας του είναι ότι έσπασε τους φραγμούς των κλειστών μετρικών μορφών που περιέσφιγγαν τον ιταλικό ποιητικό λόγο, τον απελευθέρωσε από τα τετριμμένα και παρωχημένα σχήματα, μέσα στα οποία είχε εγκλωβιστεί αποκαθαίροντάς τον από τον ανεξέλεγκτο στόμφο, τον χειμαρρώδη ρητορισμό και τη στείρα πιά, αν και άλλοτε δικαιολογημένη, προγονολατρεία που τον χαρακτήριζαν μέχρι τότε, και έμφυσώντας του πνεύμα ανανεωτικό.

Ο στίχος του είναι λακωνικός, απέρिटτος, χωρίς όμοιοκαταληξία. Το ύφος του είναι εξαιρετικά λιτό – ξερό θα μπορούσε να πει κανείς –, απογυμνωμένο μέχρι πλήρους ένδειας από οποιοδήποτε καλολογικό ή διακοσμητικό στοιχείο. Ο λόγος του, απαλλαγμένος από κάθε μορφική συμβατικότητα και αισθητική εκζήτηση, διερευνά τη μυστηριακή υπόσταση των πραγμάτων, με μοναδική μέριμνα την έκφραση της ποιητικής αλήθειας, και ξαναδίνει στις λέξεις το χαμένο κρυφό τους νόημα.

Η ποίησή του, εγκαταλείποντας τους παραδοσιακούς τρόπους γραφής, δίνει βάρος στο συγκινησιακό στοιχείο και υιοθετεί συνειρμικές μορφές. Βασικά της θέματα είναι ή όλη τραγική διάσταση της ζωής, με κάθε στοιχείο που συνθέτει αυτή την τραγικότητα όπως ή μοναξιά, ή ανικανοποίητη ανάγκη για ανθρώπινη συναναστροφή, ο πόνος, ή φρίκη του πολέμου, ο ψυχικός σπαραγμός και πάνω απ' όλα ο θάνατος, που είναι διάχυτος στο έργο του ποιητή.

Ο λόγος που γαλούχησε τον Ούνγκαρεττι ήταν περισσότερο γαλλικός παρά ιταλικός. Όμως, αν ή μήτρα της παιδείας του ήταν γαλλική, το λίκνο της υπήρξε αναμφισβήτητα ιταλικό ή καλύτερα νεολατινικό.

Όρισμένοι θεωρούν ως προγόνους του στην ιταλική ποίηση τον Πετράρχη (Petrarca, 1304-1374) και τον Λεοπάρντι (Leopardi, 1798-1837). Τοῦτο φαίνεται εκ πρώτης όψευς περίεργο για έναν τόσο σύγχρονο ποιητή. Η αλήθεια όμως είναι ότι και τους τρεις ποιητές συνδέει μιὰ πνευματική αγχιστεία πέρα από την οποιαδήποτε μορφική διαφορά που τους κάνει να ξεχωρίζουν μεταξύ τους, πέρα από τα ιδιαίτερα στοιχεία που διακρίνουν την ποίηση του καθενός τους. Και οι τρεις, με την ποίησή τους, έγραψαν την προσωπική τους ιστορία, αυτοβιογραφήθηκαν θα λέγαμε καλύτερα. Και στους τρεις, ο έξομολογητικός, ο χαμηλός τόνος ήταν το κύριο στοιχείο της ποίησής τους. Και οι τρεις τους έζησαν τη ζωή ενός ανθρώπου του καιρού τους, αν και σε διαφορετική ή καθέννας εποχή υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες μιὰς εποχής, ταυτίζοντας την ιδιάζουσα ποιητική τους φωνή, όπως άλλωστε είναι κάθε ποιητική φωνή, με τη γενικότερη φωνή του αιώνα τους. Τέλος, και οι τρεις τους μετέδωσαν στην ιταλική ποίηση το αναρρίγνιμα εκείνο των βιωμάτων που τους δόνησαν.

Μερικοί χαρακτήρισαν τον Ούνγκαρεττι ως τον μεγαλύτερο λυρικό ποιητή της Ιταλίας μετά τον Ντ' Άννούντσιο (D'Annunzio, 1863-1938) και μίλησαν για τον λυρικό πρωτογονισμό του, για τη δροσιά, τη χάρη και την άμεσότητα της ποίησής του. Άλλοι μίλησαν για την «αντιποιητική πραγματικότητα», την πεζότητα που διακρίνει την τελευταία κυρίως ποιητική του περίοδο. Άλλοι πάλι τον αποκάλεσαν ιδρυτή του ποιητικού εκείνου κινήματος που έμεινε στα γράμματα γνωστό ως Σχολή του Έρμητισμού. Ο όρος έρμητισμός χρησιμοποιήθηκε μάλιστα κατά κόρον ως στερεότυπο από τους μελετητές του Ούνγκαρεττι. Και πράγματι. Τα ποιήματά του είναι, ως μὰς επιτραπεί ή έκφραση, αναπάντεχα

καὶ τὰ νοήματά τους συχνὰ κρύφια. Ὁ ποιητὴς ἀναφέρει μονάχα ὅ,τι τοῦ φαίνεται τελείως ἀπαραίτητο. Προτιμᾶει ἀντὶ νὰ ὑποδηλώνει νὰ ὑπαινίσσεται ἢ καλύτερα ἀπλῶς νὰ σημαίνει, ὅπως ἔκανε καὶ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Ὑποβάλλει ἕνα ἀτμοσφαιρικὸ κλίμα, δημιουργεῖ ἠβελημένα μιὰ κατάσταση ἀοριστίας, μὲ τὸν ἀνορθόδοξο καὶ ἀπροσδόκητο τρόπο χρήσης τῶν ρημάτων καὶ τῶν ἐπιθέτων, ποῦ μόνο σὲ ἀρχετυπικῆς προέλευσης συνειρμούς μποροῦν νὰ παραπέμψουν, καλλιεργεῖ, θὰ λέγαμε, τὴν ἀσάφεια, ὅσο κι ἂν αὐτὸ φαίνεται παράδοξο. Ὅλα ἀφήνονται μετέωρα στὴν εὐαισθησία τοῦ ἀναγνώστη, στὸν ὁποῖο ἐναπόκειται νὰ ὀλοκληρώσει τὸ ψηφιδωτὸ μὲ τὶς ψηφίδες ποῦ τοῦ ρίχνει ὁ ποιητὴς.

Ἐντούτοις ἡ ποίηση τοῦ Οὐνγκαρέττι, εἰς πείσμα ὄλων τῶν παραπάνω στοιχείων ποῦ ἐξαιτίας τους θὰ μποροῦσε δικαιολογημένα νὰ χαρακτηριστεῖ ἐρμητικῆ, μᾶς ἐμφανίζεται μὲ κρυστάλλινη σαφήνεια, ἄλλοτε σὰν αἰνίγμα ποῦ δὲν ἐπιζητᾶει οὔτε καὶ ἐπιδέχεται, πολλὰς φορές, λύσεις, κι ἄλλοτε σὰν ἕνα ξεδιαλυμένο μυστικὸ, σὰν μιὰ ὠραία, λαμπερὴ καὶ τόσο χειροπιαστή, ποταμίσια κροκάλα.

AGONIA

Morire come le allodole assetate
sul miraggio

O come la quaglia
passato il mare
nei primi cespugli
perché di volare
non ha più voglia

Ma non vivere di lamento
come un cardellino accecato

ΨΥΧΟΡΡΑΓΗΜΑ

Νὰ πεθάνεις ὅπως οἱ διψασμένοι κορυδαλλοὶ
στὸν ἀντικατοπτρισμὸ

Ἦ σὰν τὸ ὀρτύκι
στοὺς πρώτους θάμνους
ἀφοῦ διασχίσει τὸ πέλαγος
μὴ ἔχοντας πιά διάθεση
νὰ πετᾷ

Μὰ ὄχι νὰ ζεῖς θρηνολογώντας
σὰν τυφλωμένη καρδερίνα



NOTTE DI MAGGIO

Il cielo pone in capo
ai minareti
ghirlande di lumini

ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΜΑΗ

Ὁ οὐρανὸς στεφανώνει
τοὺς μιναρέδες
μὲ λυχνariῶν γιρλάντες



SILENZIO

Mariano il 27 giugno 1916

Conosco una città
che ogni giorno s'empie di sole
e tutto è rapito in quel momento

Me ne sono andato una sera

Nel cuore durava il limio
delle cicale

Dal bastimento
verniciato di bianco
ho visto
la mia città sparire
lasciando
un poco
un abbraccio di lumi nell'aria torbida
sospesi

ΣΙΩΠΗ

Μαριάνο, 27 Ἰουνίου 1916

Ξέρω μιὰ πολιτεία
ποῦ κάθε μέρα γιομίζει ἥλιο
καὶ τότε ὅλα συνεπαίρονται

Ἐφυγα ἀπὸ κεῖ κάποιο βράδυ

Στὴν καρδιά μου ἤχοῦσ' ἀκόμα τὸ τερέτισμα
τῶν τζιτζικιῶν

Ἀπὸ τὸ πλοῖο
τ' ἀσπροβαμμένο
εἶδα
τὴν πόλη μου νὰ χάνεται
ἀφήνοντας
γιὰ λίγο
μὲς στὴ θολὴ ἀτμόσφαιρα μιὰν ἀγκαλιὰ ἀπὸ φῶτα
μετέωρα

LA NOTTE BELLA

Devatachi il 24 agosto 1916

Quale canto s'è levato stanotte
che intesse
di cristallina eco del cuore
le stelle

Quale festa sorgiva
di cuore a nozze

Sono stato
uno stagno di buio

Ora mordo
come un bambino la mammella
lo spazio

Ora sono ubriaco
d'universo



SAN MARTINO DEL CARSO

Valloncello dell' Albero Isolato il 27 agosto 1916

Di queste case
non è rimasto
che qualche
brandello di muro

Di tanti
che mi corrispondevano
non è rimasto
neppure tanto

Ma nel cuore
nessuna croce manca

È il mio cuore
il paese più straziato



SOLITUDINE

Santa Maria La Longa il 26 gennaio 1917

Ma le mie urla
feriscono
come fulmini
la campana fioca
del cielo

Sprofondano
impaurite



Η ΟΜΟΡΦΗ ΝΥΧΤΑ

Ντεβετάκι, 24 Αύγουστου 1916

Ποιὸ τραγούδι ὑψώθηκε ἀπόψε
ποὸ ὑφαίνει
μὲ τῆς καρδιᾶς τὴν κρυστάλλινη ἠχώ
τ' ἀστέρια

Ποιὰ γιορτὴ ἀνάβλυσε
ἀπὸ χαρμόσυνη καρδιά

Τέλεσμα σκότους
ἤμουνα

Τώρα δαγκώνω
ὅπως ἓνα βρέφος τὸ μαστὸ
τὸ διάστημα

Τώρα ἔχω μεθύσει
ἀπὸ σύμπαν

ΣΑΝ ΜΑΡΤΙΝΟ ΝΤΕΛ ΚΑΡΣΟ

Λαγκάδι τοῦ Μοναχικοῦ Δέντρου, 27 Αύγουστου 1916

Ἄπ' τὰ σπίτια αὐτὰ
δὲν ἀπομείναν
παρὰ μερικὰ
ξεφτίδια τοίχου

Ἄπὸ τόσους
ποὸ μὲ συναναστρέφονταν
δὲν ἀπέμεινε
τίποτα

Μὰ στὴν καρδιά μου
κανένας σταυρὸς δὲ λείπει

Εἶναι ἡ καρδιά μου
ὁ πιὸ σπαραγμένος τόπος

ΜΟΝΑΞΙΑ

Σάντα Μαρία Λὰ Λόνγκα, 26 Ἰανουαρίου 1917

Μὰ τὰ οὐρλιαχτά μου
λαβώνουν
σὰν ἀστροπελέκια
τὴ βραχνὴ καμπάνα
τ' οὐρανοῦ

Βουλιάζουν
τρομαγμένα

UN'ALTRA NOTTE

Vallone il 20 aprile 1917

In quest'oscuro
colle mani
gelate
distinguo
il mio viso

Mi vedo
abbandonato nell'infinito



ROSE IN FIAMME

Vallone il 17 agosto 1917

Su un oceano
di scampanellii
repentina
galleggia un'altra mattina



SOLDATI

Bosco di Courton luglio 1918

Si sta come
d'autunno
sugli alberi
le foglie



DUE NOTE

1927

Inanella erbe un rivolo,
Un lago torvo il cielo glauco offende.



L'ILLUMINATA RUGIADA

La terra tremola
di piacere
sotto un sole
di violenze
gentili



ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΝΥΧΤΑ

Βαλλόνε, 20 Ἀπριλίου 1917

Σὲ τοῦτο τὸ σκότος
μὲ χέρια
παγωμένα
διακρίνω
τὸ πρόσωπό μου

Βλέπω τὸν ἑαυτό μου
ἐγκαταλειμμένο στὸ ἄπειρο

ΦΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ

Βαλλόνε, 17 Αὐγούστου 1917

Σ' ἕναν ὠκεανὸ
κωδωνοκρουσιῶν
ἀπρόσμενο
πλέει ἕν' ἄλλο πρωινὸ

ΦΑΝΤΑΡΟΙ

Δάσος τοῦ Κουρτόν, Ἰούλιος 1918

Ἔτσι σὰν
τὰ φθινοπωρινὰ
στά δέντρα
φύλλα

ΔΥΟ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1927

Χορτάρια δαχτυλιδώνει ἕνα ρυάκι,
Μιὰ λίμνη σκυθρωπὴ προσβάλλει τὸν γλαυκὸ οὐρανό.

Η ΦΩΤΙΣΜΕΝΗ ΔΡΟΣΟΣ

Ἡ γῆ σκιρτᾷ
ἀπὸ ἠδονῆ
κάτω ἀπὸ ἕναν ἥλιο
ἀπαλῶν
βιαιοτήτων

Mi levigo
come un marmo
di passione

Σὰν μάρμαρο
λειαίνομαι
ἀπὸ πάθος



IMBONIMENTO

Ha un cesto di rugiada
il ciarlatano del cielo

ΔΙΑΛΛΑΨΗ

Κάνιστρο δροσιάς ἔχει
ὁ ἀγύρτης τ' οὐρανοῦ

Χρονολόγιο

1888 Ὁ Giuseppe Ungaretti, γιὸς τοῦ Antonio καὶ τῆς Maria Lunardini, γεννιέται στὶς 10 Φεβρουαρίου στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου. Ὁ μοναδικὸς του ἀδελφὸς Constantino εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1880. Στὴν Ἀλεξάνδρεια, οἱ Ungaretti, μετανάστες ἀπὸ τὴ Lucca τῆς Τοσκάνης, κατοικοῦσαν στὸ προάστειο Moharrem Bey, ὅπου εἶχαν ἀνοίξει ἓνα φουρνάριο, τὸ ὁποῖο ἡ μητέρα του ἐξακολούθησε νὰ διαχειρίζεται καὶ μετὰ τὸ 1890. Τὴ χρονιά ἐκεῖνη πεθαίνει ὁ πατέρας του σὲ δυστύχημα ποῦ τοῦ συνέβη στὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴ διάνοιξη τῆς διώρυγας τοῦ Σουέζ, ὅπου ἐργαζόταν ὡς ἐργάτης.

Στὰ ὀκτὼ ἢ ἑννέα του χρόνια τὸν ἐγγράφουν σ' ἓνα κολλέγιο ποῦ διευθύνεται ἀπὸ ἱερωμένους, τὸ Istituto Don Bosco, στὸ ὁποῖο φοίτησε καὶ ὁ Φιλίπο Τομάζο Μαρινέτι (Marinetti). Ἀπὸ τὴ σχεδὸν ἐννιάχρονη φοίτησή του σ' αὐτὸ τὸ κολλέγιο, θὰ διατηρήσει ἐφ' ὄρου ζωῆς μιὰ δυσάρεστη ἀνάμνηση καὶ τὴν ἔντονη ἀπέχθεια πρὸς ὅποιασδήποτε μορφῆς πειθαρχία.

1905 Φοιτᾷε στὴν ὀνομαστότερη σχολὴ τῆς Ἀλεξάνδρειας, τὴν Ecole Suisse Jacot, ὅπου παίρνει γαλλικὴ παιδεία.

1906 Στὰ δεκαοκτὼ του γνωρίζει τὸ ἔργο τῶν Λεοπάρντι (Leopardi), Μπωντλαίρ (Baudelaire), Μαλλαρμέ (Mallarmé) καὶ Νίτσε (Nietzsche). Χάρη στὸ ἔργο αὐτῶν τῶν συγγραφέων καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαφή του μὲ τοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς Ἀλεξάνδρειας, διαμορφώνει τὰ ποιητικὰ του ἐνδιαφέροντα. Ἐξάλλου ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν καλλιέργειά του παίζει ἡ φιλία του καὶ οἱ ποιητικὲς συζητήσεις ποῦ ἔχει μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καβάφη καὶ τὴν ὀμάδα τοῦ ἑλληνικοῦ περιοδικοῦ *Γράμματα*. Ὅμως ὄχι μικρότερης σημασίας γι' αὐτὸν εἶναι ἐπίσης ἡ ἀλληλογραφία ποῦ ἀνταλλάσσει μὲ τὴ φλωρεντινὴ ὀμάδα τοῦ περιοδικοῦ *La Voce* καὶ εἰδικότερα μὲ τὸν Jahier καὶ τὸν Prezzolini, ἀφοῦ γίνεται ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ στὴν Αἴγυπτο.

Στὴν Ἀλεξάνδρεια συνδέεται ἐπίσης μὲ ἀνατρεπτικοὺς κύκλους, ἀναμιγνύεται σὲ διάφορες ἀναρχικὲς ἐκδηλώσεις καὶ γράφει ἀναρχικὰ καὶ ἀθεϊστικὰ ἄρθρα σ' ἔντυπα καὶ ἐφημερίδες παρόμοιας ἀπόχρωσης.

1912 Λόγω τῶν στενῶν δεσμῶν του μὲ τὸν γαλλικὸ πολιτισμὸ, ἀποφασίζει νὰ ὀλοκληρώσει στὸ Παρίσι τὴ σπουδὴ του στὰ νομικὰ ποῦ εἶχε ἤδη ἀρχίσει στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἔτσι, τὸ φθινόπωρο ἐγκαταλείπει γιὰ πρώτη φορὰ στὰ εἴκοσι τέσσερα χρόνια του τὴν Αἴγυπτο. Καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ Γαλλία, κάνει τὴν πρώτη του σύντομη γνωριμία μὲ τὴν Ἰταλία.

Στὸ Παρίσι, ὅπου ζεῖ γιὰ δύο χρόνια μὲ τὰ χρήματα ποῦ τοῦ στέλνει ἡ μητέρα του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, συχνάζει στὰ γνωστότερα λογοτεχνικὰ καφενεῖα τῆς ἐποχῆς του: τὸ «Closierie des Lilas», τὸ «Café de Flore» καὶ τὴ «Ronde» στὸ Μονπαρνάς (Montparnasse). Γίνεται φίλος τοῦ Γκυγιὼμ Ἀπολλιναίρ (G. Apollinaire), τοῦ Πὼλ Βαλερὺ (P. Valéry) καὶ τοῦ Λουνατσάρσκι, φίλου τοῦ Λένιν καὶ μελλοντικοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας τῶν Σοβιέτ. Ἔτσι τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ γνωριστεῖ ἢ καὶ νὰ συνδεθεῖ μὲ διάφορους διανοούμενους καὶ καλλιτέχνες, καθὼς καὶ μὲ ἰταλοὺς φουτουριστές: Πάμπλο Πικάσο (Picasso), Ἄντρε Ντεραίν (Derain), Σαρλ Πεγκύ (Péguy), Ζωρζ Μπράκ (Braque), Φερνὰν Λεζέ (Leger), Τζιόρτζιο Ντὲ Κίρικο (De Chirico), Μὰξ Ζακόμπ (Jacob), Μπλαῖζ Σαντράρ (Cendrars), Ἀμεντέο Μοντιλιάνι (Modigliani), Πὼλ Φόρ (P. Fort), Κονσταντίν Μπραγκούζι (Brancusi), Ἀλμπέρτο Σαβίνιο (Savinio κ.ά.). Αὐτὲς οἱ ἐπαφές καὶ ἡ

κλίση του για τὰ γράμματα τὸν ὀδηγοῦν νὰ ἐγκαταλείψει τὴν πρόθεσή του γιὰ νομικὲς σπουδές. Ἀφοσιώνεται λοιπὸν στὴ σπουδὴ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλολογίας καὶ παρακολουθεῖ μαθήματα τοῦ Ἁνρί Μπερξὸν (Henri Bergson) καὶ ἄλλων διδάσκειων καθηγητῶν τῆς ἐποχῆς στὸ Collège de France καὶ στὴ Σορβὸννη.

1914 Μὲ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ἐγκαθίσταται στὸ Μιλάνο, ὅπου ζεῖ διδάσκοντας γαλλικά, συνδέεται στενὰ μὲ τὸν Κάρλο Καρρά (Carlo Carrà), συγγάζει τοὺς πρωτοποριακοὺς καλλιτεχνικοὺς καὶ λογοτεχνικοὺς κύκλους τῆς πόλης καὶ γράφει τοὺς πρώτους στίχους του.

1915 Στὶς 7 Φεβρουαρίου δημοσιεύεται στὸ περιοδικὸ *Lacerba*, τὸ πρῶτο του ποίημα μὲ τίτλο «Τὸ τοπίο τῆς Ἀλεξάνδρειας τῆς Αἰγύπτου» («Il Paesaggio di Alessandria d'Egitto»). Ἐπιτρατεύεται ὡς ἀπλὸς ὀπλίτης τοῦ πεζικοῦ.

1916 Κυκλοφορεῖ ἀπὸ ἓνα τυπογραφεῖο στὸ Οὔντινε (Udine) ἡ πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ *Τὸ βυθισμένο λιμάνι (Il Porto Sepolto)*, σὲ 80 ἀριθμημένα ἀντίτυπα, μ' ἐπιμέλεια τοῦ Ἔττορε Σέρρα (Ettore Serra).

1918 Τὸ σύνταγμα ὅπου ὑπηρετεῖ στέλνεται στὴ Γαλλία, στὸ μέτωπο τῆς Καμπανίας. Μὲ τὴ λήξη τοῦ πολέμου ἐγκαθίσταται στὸ Παρίσι.

1919 Δημοσιεύει στὸ Παρίσι ἓνα τομίδιο μὲ γαλλικοὺς στίχους του, τὸν *Πόλεμο (La Guerre)*. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Vallecchi τῆς Φλωρεντίας ἐκδίδει τὴν *Εὐφροσύνη τῶν ναυαγίων (Allegria di Naufragi)*, ἡ ὁποία θὰ κυκλοφορήσει στὴν ὀριστικὴ τῆς μορφῆς τὸ 1931. Γράφει τὸ πρῶτο του δοκίμιο, ποὺ ἀναφέρεται στὸν Πετράρχη.

1920 Ἐργάζεται στὸ γραφεῖο τύπου τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας στὸ Παρίσι. Γνωρίζει τοὺς Ἄντρέ Ζίντ (André Gide), Τζέιμς Τζόυς (Joyce) καὶ Μπενεντέττο Κρότσε (Benedetto Croce).

Στὶς 6 Ἰουνίου παντρεύεται τὴ Jeanne Dupoix.

1921 Ἐγκαθίσταται στὴ Ρώμη. Γιὰ βιοπορισμὸ συμμετέχει στὴ σύνταξη τοῦ τριμηνιαίου δελτίου ποὺ ἐκδίδει τὸ γραφεῖο τύπου τοῦ ἰταλικοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν ξένο τύπο. Παράλληλα ἡ γυναίκα του τὸν βοηθαίει οἰκονομικὰ μεταφράζοντας καὶ διδάσκοντας γαλλικά.

1923 Κυκλοφορεῖ στὴ Λὰ Σπέτσια (La Spezia), σὲ νέα ἔκδοση 500 ἀριθμημένων ἀντιτύπων *Τὸ βυθισμένο λιμάνι*, μὲ πρόλογο τοῦ Μουσσολίνι (Mussolini), ὕστερα ἀπὸ παράκληση τοῦ Ἔττορε Σέρρα. Ὁ πρόλογος αὐτὸς ἀπαλείφθηκε γιὰ εὐνόητους λόγους ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπόμενες ἐκδόσεις τῆς συλλογῆς.

1925 Στὶς 15 Φεβρουαρίου γεννιέται στὴ Ρώμη ἡ κόρη του Anna Maria, γνωστότερη ὡς Ninon.

1926 Δίνει διαλέξεις στὴ Γαλλία καὶ στὸ Βέλγιο.

1928 Ὑστερα ἀπὸ μιὰ παραμονὴ του στὸ μοναστήρι τοῦ Σουμπιάκο (Subiaco), ὅπου διαβάζει Ἡσαΐα, ὑφίσταται ὀλοκληρωτικὴ πνευματικὴ μεταστροφή καὶ ἀφοσιώνεται μὲ βαθύτατη προσήλωση στὴ χριστιανικὴ πίστη μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ ἐπηρεάσει ριζικὰ τὴ μετέπειτα ποιητικὴ του πορεία.

1929 Συναντᾶει στὴ Ρώμη γιὰ τελευταία φορὰ τὴ μητέρα του, ποὺ πεθαίνει τὸν ἐπόμενο χρόνο, καὶ τὴν ὁποία εἶχε νὰ δεῖ ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

1930 Στὶς 9 Φεβρουαρίου γεννιέται στὸ Μαρίνο (Ρώμη) ὁ γιὸς του Antonietto.

1931 Ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδας *Gazzetta del Popolo* ἀναλαμβάνει, ἐπὶ τέσσερα χρόνια, σειρὰ ταξιδιῶν: στὴν Αἴγυπτο, ποὺ τὴν ξαναβλέπει ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι σχεδὸν χρόνια, στὴν Κορσικὴ, στὴν Ὀλλανδία καὶ σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἰταλίας.

1932 Τοῦ ἀπονέμεται στὴ Βενετία τὸ βραβεῖο Gondoliere, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη δημόσια ἀναγνώριση τῆς ποιητικῆς του προσφορᾶς.

1933 Δίνει διαλέξεις γιὰ τὴ σύγχρονη ἰταλικὴ λογοτεχνία στὴν Ἰσπανία, τὴ Γαλλία, τὸ Βέλγιο, τὴν Ὀλλανδία, τὴν Τσεχοσλοβακία καὶ τὴν Ἑλβετία.

Συνεργάζεται μὲ τὸ περιοδικὸ *Mesures*.

Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Vallecchi, στὴ Φλωρεντία, καὶ ταυτόχρονα ἀπὸ τὸν οἶκο Novissima, στὴ Ρώμη, κυκλοφορεῖ ἡ συλλογὴ του *Αἴσθημα τοῦ χρόνου (Sentimento del Tempo)*.

1934 Ἐκδίδεται στὴν Πράγα ἓνας τόμος ποιημάτων του, μεταφρασμένων στὰ τσέχικα.

1936 Ἐκδίδει στὸν οἶκο Novissima τόμο μὲ μεταφράσεις ποὺ ἔκανε σὲ ποιήματα τῶν Σαιν-Τζὼν Πέρς (Saint-John Perse), Οὐίλλιαμ Μπλαίηκ (William Blake), Λοῦις ντὲ Γκόνγκορα (Góngora)

gora), Σεργκέι Γιεσένιν, Ζαν Πολάν (Jean Paulhan).

Ἡ κυβέρνηση τῆς Ἀργεντινῆς τὸν προσκαλεῖ νὰ συμμετάσχει στὸ συνέδριο τοῦ Pen Club. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴ Νότια Ἀμερικὴ τοῦ προσφέρεται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Σάου Πάουλου, στὴ Βραζιλία, ἡ ἔδρα τῆς Ἰταλικῆς Γλώσσας καὶ Λογοτεχνίας. Ἐγκαθίσταται μὲ τὴν οἰκογένειά του στὸ Σάου Πάουλου, ὅπου θὰ ζήσει μέχρι τὸ 1942.

1937 Πεθαίνει ὁ ἀδελφός του Constantino.

1938 Χάνει τὸν γιό του Antonietto ἀπὸ κρίση ὀξείας σκωληκοειδίτιδας, γεγονόςς ποὺ σφραγίζει ἀνέκλητα τὴ μεταγενέστερη ποιητικὴ του δημιουργία.

1939 Στὸ Παρίσι κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Gallimard Ὁ βίος ἑνὸς ἀνθρώπου (*Vie d'un homme*), ποὺ περιλαμβάνει ἐν μέρει καὶ στίχους τῆς συλλογῆς *Ἡ ὀδύνη (Il Dolore)*.

1942 Ἐπειδὴ ἡ Βραζιλία, ποὺ τάχθηκε κατὰ τοῦ Ἄξονα, παρακολουθοῦσε στενὰ τοὺς ἰταλοὺς μετανάστες, ἀναγκάζεται ὕστερα ἀπὸ ἐξάχρονη παραμονὴ στὴ χώρα αὐτή, νὰ ἐπιστρέψει κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους στὴν Ἰταλία, ὅπου στὴ διάρκεια μιᾶς προηγούμενης σύντομης ἐπίσκεψίς του εἶχε συλληφθεῖ λόγω τῆς σφοδρῆς του ἀντίθεσης στὸν πόλεμο καὶ τὸν ἀντισημιτισμὸ καὶ ἀφέθηκε ἐλεύθερος μόνο ὕστερα ἀπὸ προσωπικὴ παρέμβαση τοῦ Μουσσολίνι.

Ἐκλέγεται ἀκαδημαϊκὸς καὶ τὴ μέρα τῆς ἐπίσημης ὑποδοχῆς του στὴν Ἀκαδημία ἐκφωνεῖ λόγο μὲ τίτλο «Ὁ Λεοπάρντι καὶ ἡ ποίηση» («Leopardi e la poesia»).

Ἀναγορευεῖται καθηγητὴς τῆς Σύγχρονης Ἰταλικῆς Λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης, σὲ ἔδρα ποὺ δημιουργήθηκε γι' αὐτὸν καὶ τὴν ὁποία κράτησε μέχρι τὸ ἑβδομηκοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀπὸ τὴ σχολή του, τὸ ἔνδοξο Ἀθήναιο τῆς Ρώμης, βγήκαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νεότερους ἰταλοὺς λογοτέχνες καὶ πανεπιστημιακοὺς.

1944 Κυκλοφοροῦν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Documento σὲ μετάφραση δική του εἴκοσι δύο σονέτα τοῦ Σαίξπηρ (Shakespeare), ποὺ τὸ 1946 θὰ γίνουν σαράντα.

1945 Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Mondadori ἡ συλλογὴ του *Σκόρπια ποιήματα (Poesie disperse)*.

Μὲ τὴν Ἀπελευθέρωση, μέσα στὸ γενικὸ κλίμα «ἐκκαθάρισης», ποὺ ἐπικρατεῖ καὶ κατόπιν διαδικασίας ποὺ ἡ Ἐταιρεία Λογοτεχνῶν κίνησε ἐναντίον του, κινδυνεύει νὰ χάσει τὴν πανεπιστημιακὴ του ἔδρα, τὴν ὁποία εἶχε καταλάβει χωρὶς διαγωνισμὸ καὶ αὐθαίρετα. Ὡστόσο τελικὰ δικαιώνεται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας καὶ τὴ Σχολὴ του.

1946 Περνάει μιὰ νευρική κρίση, ἀπὸ τὴν ὁποία συνέρχεται γρήγορα. Μεταφράζει τὸ *Ἀπομνημόνεο ἑνὸς Φαύνου* τοῦ Στεφὰν Μαλλαρμέ.

1947 Κυκλοφορεῖ *Ἡ ὀδύνη (Il Dolore)* ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Mondadori, στὸ ὁποῖο ἀναφερόταν λέγοντας πάντοτε: «τὸ βιβλίο ποὺ ἀγαπᾶω περισσότερο ἀπ' ὅλα».

1948 Ἐκδίδεται ἕνας τόμος μεταφράσεών του μὲ τὸν τίτλο *Ἀπὸ τὸν Γκόνγκορα καὶ τὸν Μαλλαρμέ (Da Góngora e da Mallarmé)*.

1949 Σὲ πανηγυρικὴ τελετὴ στὸ Καπιτώλιο παραλαμβάνει ἀπὸ τὸν ἰταλὸ πρωθυπουργὸ τὸ βραβεῖο Roma. Στὸν οἶκο Meridiana ἐκδίδει τὸ πρῶτο βιβλίο του μὲ πεζογραφήματα ὑπὸ τὸν τίτλο *Ὁ φτωχὸς στὴν πόλη (Il Povero nella Città)*.

1950 Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸν οἶκο Mondadori, σὲ περιορισμένο ἀριθμὸ ἀντιτύπων, ἡ συλλογὴ του *Ἡ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας (La Terra Promessa)*, ἡ ὁποία θὰ πάρει τὴν τελικὴ της μορφή τὸ 1954. Δημοσιεύεται τὸ αὐτοκριτικὸ του δοκίμιο *Αἴτια μιᾶς ποίησης (Ragioni d'una poesia)*.

Μεταφράζει τὴ *Φαίδρα* τοῦ Ρακίνα, ποὺ ἐκδίδεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν οἶκο Mondadori.

1952 Ὁ ἐκδότης Schwarz τοῦ ἐκδίδει τὴ συλλογὴ *Μιὰ κραυγὴ καὶ τοπία (Un Grido e Paesaggi)*, σὲ πολυτελὴ ἔκδοση, εἰκονογραφημένη ἀπὸ τὸν Τζιόρτζιο Μοράντι (Giorgio Morandi).

1956 Τοῦ ἀπονέμεται ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Χουάν-Ραμόν Χιμένεθ (Juan-Ramón Jiménez) καὶ τὸν Οὐίσταν Χιὸν Ὠντεν (W. H. Auden) τὸ βραβεῖο στὴ Διεθνὴ Μπιεννάλε τῆς Ποίησης τοῦ Knokke-le-Zoute.

1958 Τὴ χρονιά αὐτὴ τὸν βρῖσκει καινούργιο ὀδυνηρὸ πλήγμα μὲ τὸ θάνατο στὴ Ρώμη τῆς γυναίκας τοῦ Jeanne.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἑβδομηντάρων ἀπὸ τὴ γέννησή του, ἀνακηρύσσεται ἐπίτιμος δημότης τῆς πόλης Λούκκα (Lucca), ἀπὸ τὴν ὁποία κατάγονταν οἱ γονεῖς του.

1960 Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Mondadori κυκλοφορεῖ μὲ πρόλογο τοῦ Jean Paulhan *Τὸ σημειωματάριο τοῦ γέροντος (Il Taccuino del Vecchio)*, ποὺ περιλαμβάνει τὰ γραμμένα μετὰ τὸ 1952 ποι-

ήματα του, καθώς και μαρτυρίες φίλων και συγγραφέων από διάφορα μέρη του κόσμου, ανάμεσα στους οποίους οι: Τζὼν Ντὸς Πάσος (Dos Passos), Ρενέ Σάρ (Char), Τ. Στ. Ἐλιοτ (Eliot), Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης, Κριστιὰν Ζερβός, Πιερ-Ζαν Ζούβ (Jouve), Α.-Π. Ντὲ Μαντιάργκ (Mandiarques), Ζαν Μαριταίν (Maritain), Σαίν-Τζὼν Πέρς (Perse), Ὀκτάβιο Πάζ (Paz), Ἐζρα Πάουντ (Pound), Λέο Σπίτσερ (Spitzer), Ζὺλ Συπερβιέλ (Supervielle) κ.ἄ. Στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Οὐρμπίνο (Urbino) τοῦ ἀπονέμεται τὸ βραβεῖο Montefeltro.

1961 Ἐκδίδει συγκεντρωμένα σὲ τόμο ὅλα τὰ γραπτά του σχετικὰ μὲ τὰ ταξίδια ποὺ ἔκανε γιὰ τὴν *Gazzetta del Popolo* τοῦ Τουρίνου, μεταφράσεις βραζιλιανῶν ποιητῶν, καθώς και ποικίλες σημειώσεις.

1962 Ἐκλέγεται παμψηφεί Πρόεδρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης Συγγραφέων.

Γεννιέται ἡ ἔγγονή του Annina.

1964 Παραδίδει ἕναν κύκλο μαθημάτων στὸ Πανεπιστήμιο Columbia τῆς Νέας Ὑόρκης.

1965 Κυκλοφοροῦν σὲ μετάφρασή του τὸ *Ὁράματα τοῦ Οὐίλλιαμ Μπλαίγκ* (*Visioni di William Blake*), ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Mondadori.

Ἐπίσης στὴν Ἀγκόνα κυκλοφορεῖ ἡ συλλογή του *Ἀποκαλύψεις καὶ δεκαῆξι μεταφράσεις* (*Apocalissi e sedici traduzioni*).

1966 Βραβεύεται μὲ τὸ διεθνὲς βραβεῖο Etna-Taormina.

1968 Μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ὀγδοντάχρονῶν του τοῦ ἀπονέμονται στὸ Καπιτώλιο ἐπίσημες τιμὲς ἐκ μέρους τῆς Ἰταλικῆς Κυβέρνησης.

Ταξιδεύει στὴ Βραζιλία καὶ στὸ Περού προκειμένου ν' ἀναγορευτεῖ ἐπίτιμος διδάκτωρ τῶν Πανεπιστημίων τοῦ Σάου Πάουλου καὶ τῆς Λίμας.

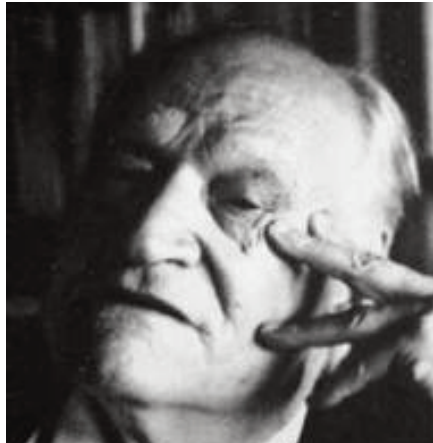
Ὁ ἐκδότης Fόgola τοῦ Τουρίνου ἐκδίδει τὸ *Διάλογο* (*Dialogo*), σὲ 59 ἀντίτυπα ἐκτὸς ἐμπορίου.

1969 Ἐκδίδονται στὸ Μιλάνο ἀπὸ τὸν οἶκο Mondadori τὰ ἅπαντά του μὲ τὸν τίτλο *Ὁ βίος ἐνὸς ἀνθρώπου* (*Vita d'un Uomo*).

Δέχεται πληθώρα τιμητικῶν διακρίσεων ἀπὸ διάφορες εὐρωπαϊκὲς χώρες.

1970 Τὸν Φεβρουάριο ταξιδεύει στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες γιὰ νὰ παραλάβει τὸ βραβεῖο Books Abroad τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀκλαχόμας. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴ Νέα Ὑόρκη ἀρρωσταίνει ἀπὸ βρογχοπνευμονία μὲ κυκλοφοριακὲς ἐπιπλοκές. Τὸν μεταφέρουν στὸ Μιλάνο ὅπου καὶ πεθαίνει τὴ νύχτα τῆς 1ης μὲ τὴ 2α Ἰουνίου.

Κηδεύεται στὴ Ρώμη κι ἐνταφιάζεται στὸ Βεράνο (Verano), δίπλα στὴ σύζυγό του Jeanne.



* Τὸ ἀφιέρωμα στὸν Τζιουζέππε Οὐγγαρέττι (Giuseppe Ungaretti) πραγματοποιήθηκε στὸ περιοδικὸ *Πολιτιστική*, χρ. 7ος, τχ 17, Ἰαν.-Φεβρ.-Μάρτ. 1988, σσ. 41-50.

Στὸ ἀφιέρωμα αὐτὸ παρουσιάζονται σὲ μετάφρασή μου καὶ στὸ πρωτότυπο τὰ ἑξῆς δέκα ποιήματα: «Σιωπή» («Silenzio»), «Ἡ ὀμορφὴ νύχτα» («La notte bella»), «Σὰν Μαρτίνο ντελ Κάρσο» («San Martino del Carso»), «Φλεγόμενα τριαντάφυλλα» («Rose in fiamme»), «Φαντάροι» («Soldati»), «Δύο σημειώσεις» («Due note»), «Ἡ φωτισμένη δροσιά» («L'illuminata rugiada»), «Μαντολινάτα» («Mandolinata»), «Διαλάληση» («Imbonimento») καὶ «Μοναξιά» («Solitudine»).